

JORNADES DE BESTIAR DE PEU RODÓ 2023

PASSAT, PRESENT I FUTUR
DELS ÈQUIDS A CATALUNYA

OCTUBRE NOVEMBRE

Esterri d'Àneu · Gaià · Salàs de Pallars · Puigcerdà

Programa complet pròximament disponible a:
www.udl.cat, www.sompirineu.cat, www.acta.cat

Contacte de les jornades:
jornadespeurodocat@gmail.com

COMITÈ ORGANITZADOR

- Ariadna Nieto Espinet (Grup d'Investigació Prehistòrica, Departament de Geografia, Història i Història de l'Art, UdL- Projecte CENTAURO)
- Daniel Villalba (Departament de Ciència Animal, UdL)
- Marc Borrell (IDAPA)
- Bernat Torras (Associació Catalana de Tracció Animal-ACTA)
- Ada Torra Burgués (Departament de Ciència Animal, UdL)
- Ignasi Ros (Ecomuseu de les Valls d'Àneu)
- Jesús Sánchez (Ajuntament de Salàs de Pallars)

Entitats i grups organitzadors:

Entitats col·laboradores:

Projectes:

Equid introduction, hybridisation and agricultural intensification in the Ebro valley from the Late Neolithic to the Iron Age - PID2020-113369RJ-100

Disseny del cartell:

Quim Torres: www.quimtorres.com, [@quim.torres](https://twitter.com/quim.torres)

Tractants en una era de Salàs. Circa 1945. Font: Silvi Gordó. Fons particular Jesús Sánchez Pellicer

Els cavalls que voldràs tenir per a llavor, cal triar-los de cos ample, formosos, sense part del cos no congruent amb les altres (...) És de gran interès de quin llinatge siguin, car hi ha moltes castes. Aposta per això, els cavalls de fama prenen nom de les regions d'origen (...)

Historiador romà M. Terenci Varró (Roma, 116 aC, Del Camp, llibre II, IX)

INTRODUCCIÓ

La rellevància socioeconòmica que han tingut els èquids fins a mitjan segle XX, contrasta amb la seva situació actual en tota Europa, en què la diversitat i continuïtat de moltes races estan amenaçades per l'abandó de la seva explotació. Segons l'estudi Races autòctones en perill d'extinció i altres races - PAC 2020, 6 races autòctones d'ases i 15 races de cavalls es troben actualment en perill a Espanya. Això suposa un repte per a les administracions públiques i per a la societat en general, ja que **aquestes races han contribuït al desenvolupament rural, a la fixació de la població al territori i a la conservació de la biodiversitat i del patrimoni genètic nacional**. Així mateix, són essencials per al desenvolupament sostenible del sector ramader per ser les millor adaptades a les ecologies locals. En un context en què la situació de canvi climàtic, i crisi energètica, posa en qüestió la sostenibilitat dels actuals models de producció agropecuària, la recerca (arqueologia, història, biologia, veterinària, etnografia) està aportant noves dades i una perspectiva històrica que pot contribuir a situar a l'agenda política la preservació i protecció les races autòctones de bestiar de peu rodó.

Aquestes jornades sorgeixen de la inquietud d'acadèmics, entitats i diferents actors del sector equí per la situació actual del bestiar de Peu Rodó a Catalunya. També per la presa de consciència de que cal fer accessibles, amb urgència, els coneixements científics als diferents actors socials i polítics de la nostra societat. Això pot ajudar a **establir un diàleg entre passat i present, i entre ciència i societat, que és cabdal per conscienciar sobre la importància biològica, cultural i econòmica que han tingut els èquids (i que poden tenir en el futur) per a les societats humanes**. Les jornades volen crear un espai de trobada i treball transversals entre científics, productors, ciutadania i institucions, que entenem que pot aportar tot un seguit d'informacions que poden contribuir a millorar la presa de decisions en la planificació i estratègies futures pel que fa a la gestió de les races autòctones ramaderes. Un altres aspecte volem destacar es que les jornades son volgudament descentralitzades i que les seus es localitzen en diferents llocs del territori fortament relacionats amb fires de bestiar de peu rodó. Això ha estat així perquè volem reivindicar les **Fires ramaderes (històriques o actuals) com a espais claus de transferència i intercanvi de coneixements. Com a llocs que que facilitin aquest diàleg entre ramaders, acadèmics i tècnics del sector**. La realització d'aquest tipus jornades en el marc de Fires Ramaderes podria generar un precedent, i ajudar a fer un pas més, dotant-les de nous continguts i activitats. D'aquesta manera les Fires podrien esdevenir punts de trobada per a un públic més ampli/divers. Podrien convertir-se en un altaveu des del qual difondre els nous avenços en la recerca sobre els èquids, i també les necessitats del sector aportant propostes per millorar la seva situació a Catalunya.

Les races autòctones d'èquids actuals són el resultat de segles de coexistència i selecció genètica, que han donat lloc a espècimens més eficients i millor adaptats als nostres paisatges mediterranis. Aquest és un patrimoni biològic de valor incalculable que no podem deixar-nos perdre.

Ramat de cavalls pirinencs catalans. Font: Imatge extreta de l'edició de la Tria de Mulats d'Espinavell 2022.

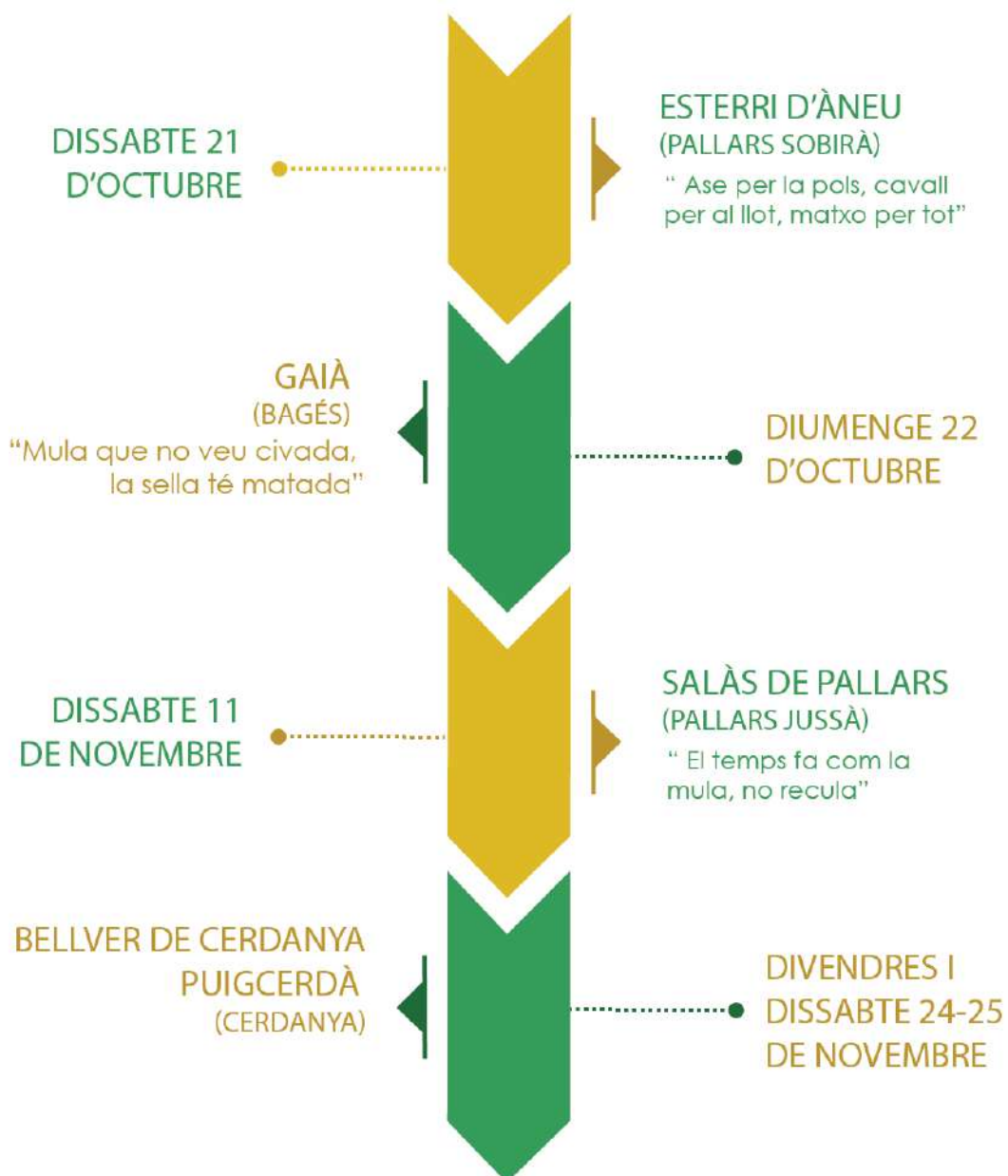
OBJECTIUS

L'organització de les *1es Jornades sobre bestiar de Peu rodó a Catalunya* té com a **principal objectiu visibilitzar i contribuir a la conservació i recuperació dels usos tradicionals de les races autòctones d'èquids (cavalls, ases i mules) de Catalunya**. Per aquest motiu les Jornades volen:

- Aprofundir en el coneixement de l'impacte que han tingut els èquids en les economies humanes al llarg de la història.
- Propiciar l'encontre en un mateix espai, d'estudiosos/es locals, investigadors/es ramaders/es, tècnics/ques i públic en general interessats amb els èquids, per afavorir l'intercanvi de coneixements i d'experiències.
- Consolidar un espai d'anàlisi, reflexió i col·laboració entre els actors socials implicats en la cria, usos econòmics i preservació dels èquids a Catalunya.
- Aprofundir en els problemes que pateix el sector, especialment pel que fa a les problemàtiques relacionades amb la preservació de les races autòctones, la pèrdua de diversitat genètica, la recuperació dels usos tradicionals, la viabilitat econòmica i el relleu generacional.
- Establir criteris i prioritats per afavorir la recuperació i manteniment d'aquestes espècies i races que actualment estan amenaçades a tot Europa.
- Potenciar i dotar de contingut les fires ramaderes incloent-hi activitats de divulgació i transferència científica complementàries d'interès per a la societat en general.
- Sensibilitzar la societat sobre el valor biològic, sociocultural, econòmic i ambiental que han tingut i poden tenir èquids per a la societat del segle XXI.

CALENDARI I ESTRUCTURA DE LES JORNADES

Les jornades de Bestiar de Peu Rodó 2023 **seran descentralitzades i estaran fortament arrelades al territori**. Els actes es realitzaran en cinc municipis diferents d'arreu de Catalunya relacionats amb la cria i maneig del bestiar de peu rodó (sigui històricament o en l'actualitat) entre el mes d'octubre i novembre.

Esquelet de mula d'època ibèrica (s.II-I a.C) procedent del jaciment arqueològic de la Rosella (Tàrrrega). Font: Itirta arqueologia S.L

LÍNIES TEMÀTIQUES DE LES JORNADES

- **Un passat amb molt futur. Èquids i humans, una relació que ve de lluny:** *L'impacte de la domesticació dels èquids en les economies humanes, Orígens de la domesticació del cavall i l'ase; història de l'evolució del maneig dels èquids (de la muntura a la tracció), orígens dels processos d'hibridació (aparició dels mulats a Europa) - Arqueologia, Història, Antropologia econòmica.*
- **Recuperar la memòria històrica dels èquids a Catalunya:** *Les economies rurals i els èquids a Catalunya, les fires de bestiar de Peu rodó i el valor comercial dels mulats, la zootècnia i la millora de les races catalanes, etc- Etnografia, Història, Veterinària.*
- **Present i futur de les races autòctones de peu rodó a Catalunya :** *Estat de la qüestió de la situació de les races autòctones actualment Europa i Catalunya? Amenaces, legislació vigent, usos, etc. Projectes que estan recuperant els usos tradicionals dels èquids com a eina per garantir el futur i supervivència d'aquestes espècies.- Veterinària, Agronomia, Ecologia, Ciència i producció animal.*

PROGRAMA

ESTERRI D'ÀNEU (PALLARS SOBIRÀ)

"ASE PER LA POLS, CAVALL PER EL LLOT, MATXO PER TOT"

Dissabte 21 d'octubre 2023
Espai: Ecomuseu de les Valls d'Àneu

SESSIÓ DE TARDA

- **17:30.** Inauguració de l'acte a càrrec: d'Ignasi Ros (Ecomuseu de les Valls d'Àneu)
- **17:45.** Introducció a la jornada a càrrec d'Ariadna Nieto Espinet (Grup d'Investigació Prehistòrica, Universitat de Lleida).
- **18:00-20:00.** Conferència-debat: De la domesticació del cavall a la reivindicació de les races autòctones actuals: Entre l'equitació, la tracció i la producció animal

Ponents:

- Ariadna Nieto Espinet (Grup d'Investigació Prehistòrica, Projecte Centauro, UdL)
- Daniel Villalba Mata (Grup de Sistemes Ramaders Sostenibles, UdL)
- João Rodrigues (Veterinari i president de l'Associació Portuguesa de Tracció Animal)

Debat amb les entitats i ramaders/es locals:

- Montse Barado (Sorpe). Presidenta de l'Associació de Cavall Pirinenc Català del Pallars Sobirà
- Albert Castellarnau (Escalarre). Ramader i veterinari
- Manel Beneria (Pobla de Segur) Veterinari
- Ada Torra (Lleida). Veterinària especialitzada amb èquids
- Bernat Torras (Moià). President de l'Associació Catalana de Tracció Animal - ACTA

GAIÀ (BAGES)

"MULA QUE NO VEU CIVADA, LA SELLA LA TÉ MATADA"

Diumenge 22 d'octubre 2023
Espai: Plaça de l'ajuntament

II Aplec de llauradors amb tracció Animal Moderna

9:00-14:00. Aplec de Llauradors.

Exposició d'eines i concurs de Llaurada

Fira de proximitat i artesans

Per mes informació a www.acta.cat

SALÀS DE PALLARS (PALLARS JUSSÀ)

"EL TEMPS FA COM LA MULA, NO RECUA"

Dissabte 11 de novembre 2023

Espai: Pinacoteca

SESSIÓ DE MATÍ

Pla anual de transferència tecnològica (PATT)

IMPORTANT: Per la sessió del matí cal inscripció prèvia a través del [formulari en línia \(RuralCat\)](#)

- **9:30. Inauguració de l'acte** a càrrec de:
 - Jaume Solé (alcalde de Salàs de Pallars)
 - Eva Fiter (directora d'DAPA)
 - Ariadna Nieto Espinet (Departament de Geografia, Història i Història de l'art, Universitat de Lleida)
- **9:45. Introducció a la jornada** a càrrec de Mari Pau Montoro (directora de l'Escola Agrària del Pallars) i Marc Borrell (tècnic d'IDAPA)
- **10:00-12:30. Jornada Tècnica: Tracció i gestió forestal amb èquids, una alternativa viable de futur?**
Comunicacions:
 - Bernat Torras (ACTA - Associació Catalana de Tracció Animal). *L'Escola de Tracció Animal Moderna de Catalunya, una iniciativa pionera a tot l'estat.*
 - Marc Taüll (Centre de Ciència i Tecnologia Forestal de Catalunya). Gestió silvopastoral dels boscos mediterranis.
 - Alfred Ferris (ANTA-Associació Nacional de Tracció Animal). *La gestió forestal amb èquids a la península ibèrica: Experiències.*
 - Marc Arcarons (Ramats de Foc i Fundació Pau Costa). *Les potencialitats de la silvopastura amb ases per recuperar mosaic agroforestal i per a la prevenció d'incendis.*
 - Thierry Rabier (President de l'*Institut National Asin et Mulassier-INAM* i secretari de la *Société française des équidés de travail-SFET*). El reconeixement de la raça i la promoció dels ases dels Pirineus al servei dels petits pagesos de muntanya.
- **12:30. Refrigeri amb productes locals**
- **13:00-14:00. Demostració de tracció Animal Moderna** a càrrec de l'Associació Catalana de Tracció Animal (ACTA) que tindrà lloc a l'hort de l'era de Lladós. Explicació dels diferents guarniments utilitzats, eines i treballs amb tracció animal moderna amb cavall pirinenc català.

SESSIÓ DE TARDA

Espai: Cafè-Salón

- **16.30. Introducció i presentació de la sessió** a càrrec de Jesús Sánchez Pellicer (Ajuntament de Salàs de Pallars) i Ariadna Nieto Espinet (Grup d'Investigació Prehistòrica - Universitat de Lleida)
- **16.45-18.45. Sessió de conferències:**
 - Pilar Iborra Eres i Rafael Martínez Valle (arqueòlegs IVCR+i. Institut Valencià de Conservació, Restauració i Investigació). Arqueologia, ossos i art rupestre. Una perspectiva multidisciplinària per conèixer la interacció entre humans i èquids.
 - Jacinto Bonales Cortés (Historiador). Mules, cavalls i fires. Mutacions en l'estructura del mercat europeu en el llarg termini (segles XIII-XX).
- **18:45. Torn de preguntes**
- **19:00. Clausura de l'acte**

BELLVER DE CERDANYA (CERDANYA)

“JULIOL, LES EUGUES A L'ERA I ELS BOUS AL SOL”

Divendres 24 de novembre
Espai: Cal Xerill

SESSIÓ DE TARDA

- **15:00. Benvinguda dels i les assistents**
- **15:30-17.30. Seminari tècnic** amb sessió pràctica amb Céline Eisenzaemmer (Criadora de cavalls *Comtois* i membre de CERRTA -*Centre Européen de Ressources et de Recherches en Traction Animale*). A partir d'espècimens de criadors locals de Cavall Pirinenc Català i de Mules farà una classe magistral d'identificació de la morfologia d'un équid de treball.
- **17:30-18:00. Pausa Café**
- **18:00-21:00. Seminari de treball** sobre *les races autòctones equines catalanes i la recuperació dels usos tradicionals del bestiar de Peu Rodó. Línies estratègiques per a la conservació i promoció de les races autòctones a Catalunya* (Jornada de treball només accessible a experts/es invitades).

Pau Martorell i Barraca (euga Ardenesa) al Hort del Xei, Moianès. Font: @jordifoto

PUIGCERDÀ (CERDANYA)

“UN ASE I UNA SOMERA, TOT HO PAGA MOSSÈN PERE”

Dissabte 25 de novembre
Espai: Sala Pilar Prim de la
biblioteca pública de Puigcerdà

SESSIÓ DE MATÍ

- **9:30. Inauguració de l'acte** a càrrec de:
 - Jordi Gassió Borràs (Alcalde de l'Ajuntament de Puigcerdà)
 - Josep Castells (Delegació del Govern a l'Alt Pirineu i Aran)
 - Daniel Villalba (Departament de Ciència i Producció Animal, Universitat de Lleida)
- **9:45. Introducció a la jornada** a càrrec Ada Torra (UdL) i Bernat Torras (ACTA)
- **10:00-11:00. Ponència invitada:** Jaime Lira (Investigador en paleogenètica al *Centre for Anthropobiology and Genomics of Toulouse (CAGT), Université Paul Sabatier, Toulouse 3*). *La història del cavall i l'ase domèstic modern : Uns història llegida a través dels genomes antics.*
- **11:00 - 11:30. Pausa café.**
- **11.30 - 13:30. Conferència-debat** sobre les races autòctones d'èquids a Catalunya. Introducció i coordinació a càrrec Pere-Miquel Parés (Institució Catalana d'Història Natural). *La situació actual de les races autòctones d'èquids a Catalunya. Amb la participació al debat de representants d'associacions de criadors/es d'èquids i altres actors del sector a Catalunya.*

SESSIÓ DE TARDA

- **15:30- 18:30. Comunicacions** sobre projectes i iniciatives per la conservació, cria i recuperació dels usos tradicionals: Els èquids en la societat del segle XXI:
 - 15.30-16:00. **Tracció.** Bernat Torras (Associació Catalana de Tracció Animal) - *Experiències europees de recuperació de l'ús d'animals de tir. La tracció animal moderna com a eina de conservació per al futur?*
 - 16:00-16:30. **Ramaderia Extensiva.** Raquel Serrat Tubau (Associació de criadors d'eugues de muntanya del Ripollès) - *El Cavall Pirinenc Català.*
 - 16:30-17:00. **Gestió del Paisatge.** Jordi Bartolomé (Departament de Ciència Animal, Universitat Autònoma de Barcelona) - *Potencialitat dels èquids en la gestió forestal i prevenció d'incendis.*
- **17:00-17:30. Pausa café.**
 - 17:30 - 18:30. **Recuperació i conservació.** Situació de les mules i ases a Catalunya. Alba Pujol (Compra-venda i lloguer de mules de Manresa) i Esteve Bosch Franch (Associació del Foment de la Raça d'Ase Català - AFRAC)
 - 18:30. 19:00. **Tradicció i Benestar Animal.** Josep Subirana (veterinari especialista en benestar animal) *Novetats en el reglament de benestar animal en els tres tombs i altres concentracions amb èquids a Catalunya.*
- **19:00-19:30 Debat i torn de preguntes**
- **19.30. Clausura de l'acte a càrrec dels i les organitzadores de les jornades.**

Dos pagesos i el seu ase de treball a Gistain (Sobrarb, Osca) 1943.

Font: fotografia de Ramon Violant i Simorra
(fons documental de l'Ecomuseu de les Valls d'Àneu)

CONTACTE:

Secretariat de les Jornades de Bestiar de Peu Rodó 2023
Passat, Present i Futur dels Èquids a Catalunya

jornadespeurodocat@gmail.com

Ramat de cavalls pirinencs catalans. Font: Imatge extreta del la Tria de Mulats d'Espinavell 2022.

ADRECES D'INTERÈS:

- Projecte Centauro: www.centauro.com
- Institut per al Desenvolupament i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran : www.sompirineu.cat
- Associació Catalana de Tracció Animal : www.acta.cat
- Escola Catalana de Tracció Animal Moderna: www.escoladetraccioanimal.com
- Ecomuseu de les Valls d'Àneu: www.ecomuseu.com
- Ajuntament de Salàs de Pallars : www.salas.cat

